

URŠA ŠIVIC

Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, Ljubljana

DALMATINSKO KLAPSKO PJEVANJE U SLOVENIJI

Dalmatinske klapske pjesme su već dugo prisutne u Sloveniji, ali je tijekom posljednjih desetak godina sve više i više pjevačkih skupina koje ih izvode. Ovaj članak istražuje motive za nastanak skupina, emotivne konotacije, odnos glazbenika prema repertoaru i glazbi koju izvode te odnos prema strukturnoj dimenziji glazbe. Razmatra usto i razloge popularnosti dalmatinskog klapskog pjevanja u Sloveniji, osobito argument nostalgije, te kako slovenski pjevači evociraju stereotipe i idealiziraju geografski i kulturno udaljen, ali istodobno i poznat dalmatinski prostor.

Ključne riječi: dalmatinsko klapsko pjevanje, male vokalne skupine, nostalgija, Slovenija, Dalmacija, Hrvatska

"Klapa 'Mali grad' postala je pravi simbol Kamnika!" Ova izjava gradonačelnika Kamnika u povodu koncerta Klape "Mali grad" iz Kamnika u Gradu Tušnju 2009. godine može se tumačiti u smislu hipokrizijskog tona u javnom političkom govoru potencijalnim glasačima, no pokazuje istodobno i kako glazbena praksa jedne sredine može postati prepoznatljivim znakom neke druge sredine. Za razliku od publike i izvođača, dalmatinsko klapsko pjevanje nije dosad privuklo pozornost slovenskih istraživača: niti kao pojava duljeg trajanja niti kao suvremena rekonstrukcija i rastući interes za klapske koncertne aktivnosti. Činjenica da u Sloveniji djeluje klapa, i to slovenska a ne useljenička, usmjerilo me podrobnijem uvidu u tu temu. Zbog nedostatka slovenske literature koristila sam se radovima hrvatskih istraživača (Bezić, Čaleta, Primorac, Buble, Povrzanović), dok primarnu građu čine moja vlastita terenska istraživanja, obuhvaćajući intervjue s pjevačima, prisutnost pjevačkim pokusima te sudjelovanje u događajima kao što su koncerti i festivali te drugi društveni događaji. U ovome članku raspravljam i o glazbenoj strukturi, identitetu i emocijama vezanima uz klapsko pjevanje u Sloveniji, gdje se kao početni predmet postavlja tip "tuđe" klape. Riječ je o tipu nehrvatske klape,

koju je 1997. kao najnoviju pojavu zabilježio Joško Čaleta (1997:138; usp. i Čaleta 2003:247), te je dodao Bezićevoj klasifikaciji iz 1979. godine, gdje su najnoviji tip predstavljale klape "osnovane izvan Dalmacije, na sjevernom Jadranu, kao i u pojedinim mjestima vrlo širokog kopnenog zaleđa Dalmacije" (Bezić 1979:17).

Oris scene dalmatinske glazbe u Sloveniji

Unutar hrvatskih regionalnih tradicijskih glazbi dalmatinsko je klapsko pjevanje žanr "koji je prešao okvire lokalne i regionalne zajednice i postao karakterističan u široj zajednici" (Čaleta 2003:241) te često "služi kao hrvatski zaštitni znak i u tom smislu se promovira kao neo-nacionalna i popularna glazba unutar i izvan države" (Primorac 2007:[3]). U Sloveniji se ova, inače hrvatska regionalna tradicijska glazba, percipira kao općeniti tip hrvatske tradicijske glazbe.

Zajedno s glazbom dalmatinskih klapa Slovenci su preuzeli i terminologiju: *klapa* za izvedbenu skupinu, *dalmatinsko klapsko petje* za glazbeni žanr te *klapska pesem* za glazbeni oblik. Slično kao u Hrvatskoj, dalmatinsko klapsko pjevanje je i u Slovenaca pjevanje koje je u užem smislu riječi vezano za urbanu i polu-urbanu pjevačku tradiciju priobalnog dijela Dalmacije i njezinih otoka (Buble 1991a:12), no razlika je u tome što Slovenci ne razlikuju pojedine lokalne tradicijske stilove, nego klapsko pjevanje percipiraju uglavnom kao homogeni glazbeni žanr.

Klapa "Mali grad" iz Kamnika na nastupu na Krku, 2007.
(foto: Klapa "Mali grad")

Premda je klapsko pjevanje u Sloveniji mala glazbena scena, interesantno je zbog prijenosa glazbena žanra druge kulture; ono omogućuje da prepoznamo "sredstva pomoću kojih ljudi prepoznaju identitete i prostore te granice koje ih odjeljuju" (Stokes 1997:5).

Klapsko pjevanje u Sloveniji je nemoguće razumjeti ako osim njegove popularnosti ne uzmemo u obzir i omiljenost hrvatske popularne glazbe i glazbenika kao što su Oliver Dragojević, Zlatan Stipišić – Gibonni i Severina Vučković. Tragovi te popularnosti vidljivi su i u slovenskoj popularnoj glazbi u djelovanju glazbenika kao što su Brigita Šuler, Saša Lendero, Natalija Kolšek, Werner Brozović (koji je po ocu Hrvat iz Dalmacije, a po majci Slovenac). Riječ je, primjerice, o uporabi elemenata koji stvaraju ugođaj dalmatinske glazbe: "kantabilnost melodijske linije" (Buble 1991a:9), ornamentiranje pjevačkih linija, uporaba mandolina. Jako su važne za razumijevanje popularnosti dalmatinske glazbe, iako manje transparentne, i spontane situacije druženja, primjerice pjevanje uz "taborni oganj", izleti, praznovanja i slične prigode. Kako sam se i sama višeput uvjerila, dalmatinske pjesme – obično uz pratnju gitare – izmjenjuju se u takvim situacijama sa slovenskim pjesmama i skladbama domaće i inozemne popularne glazbe.

Iako popularnost dalmatinskog klapskog pjevanja u Sloveniji razmatram u razdoblju poslije 1990. godine, moram napomenuti da je takav status ono u Sloveniji imalo i prije. Dalmatinske pjesme i dalmatinsko pjevanje dolazili su iz različitih smjerova; donijeli su ih pojedinci, ali prije svega od 1970-ih godina nadalje sa "sve većom afirmacijom masovnih oblika komuniciranja, prvenstveno radija, pa televizije i produkcije gramofonskih ploča" (Rapanić 1979:9) u Sloveniji je, kao uostalom i u Hrvatskoj, došlo do širenja i rasta popularnosti te glazbe. Jedna od odlučujućih sastavnica koju treba dodati bio je i razvoj ljetnog turizma u Hrvatskoj (usp. *ibid.*). Što se tiče današnjih medija, klapsko se pjevanje ne pojavljuje na slovenskim televizijskim, a vrlo rijetko i na radijskim postajama;¹ dostupnije je na nosačima zvuka u različitim glazbenim trgovinama,² ali je najsnažnije prisutno u živim izvedbama.

---

¹ Primjerice, jedan od triju programa slovenskog nacionalnog radija, 1. program Radio Slovenije, koji emitira različite žanrove tradicijskih glazbi, slovensku novokomponiranu glazbu, slovenske popijevke i sl., u posljednje je tri godine – prema internoj statistici od 13. 11. 2009. – ponudio samo tridesetak minuta dalmatinskog klapskog pjevanja (Klapa "Maestral", Klapa "Trogir" i Gibonni s Klapom "Cambi"). I na lokalnim se radijskim postajama rijetko emitiraju primjeri klapskoga pjevanja, a i kad se pojavljuju, pretežno je riječ o ispunjavanju glazbenih želja a ne o uredničkom izboru.

Zajedničke značajke: Dalmatinsko klapsko pjevanje i slovensko oktetstvo

Za razumijevanje popularnosti dalmatinskog klapskog pjevanja – iz aspekta glazbene strukture – bitne su srodnosti između (tradicijske) dalmatinske klapske pjesme i slovenske tradicijske vokalne, djelomično i zborske glazbe, naročito tzv. oktetstva.³ Na prvome je mjestu riječ o konstrukciji višeglasja: u slovenskome tradicijskom troglasju vodeći je *glas naprej* (u klapskome pjevanju to je *prvi tenor*), koji u tercama prati *glas čez* (u klapskome pjevanju *šekondo*), dok basovsku dionicu ostvaruje *bas* (u klapskome pjevanju *bas, basso profundo*). *Bariton* u slovenskome tradicijskom pjevanju nije važan u melodijskom smislu – kako je to s *baritonom* u klapskome pjevanju (usp. Buble 1991a:8) – već je glas koji se povremeno odvaja od basa i stvara prolazna četveroglasja. Naredne se zajedničke značajke odnose na pjevanje gornjih dvaju glasova u paralelnim tercama i harmonijsko načelo izmjenjivanja glavnih stupnjeva, tj. tonike, dominante i subdominante (usp. *ibid.*:7). Sličan je i temeljni odnos prema zvučnosti, naime, kako je to formulirao Buble o klapskom pjevanju, "težnja da se uživa u homofoniji, u akordičnomu skladnom zvučju" (*ibid.*:13). Skladbe koje izvode slovenski mali ansambli su većinom homofone (usp. o klapama Bezić 1977:24) jer akordska struktura najviše odgovara njihovu idealu o zvučnosti, bliska je tradicijskom načinu pjevanja i tehnički je dostupnija od polifone strukture (Bedjanič 1998:49-50).

Uzimajući u obzir da su slovenska tradicijska vokalna i zbarska (oktetska) glazba kao dvije jake "nacionalne" glazbe (usp. Barbo 1995) međusobno slične u osnovnim strukturnim značajkama, premda se u estetskoj i interpretativnoj dimenziji razlikuju, razumljivo je da je ustroj dalmatinskog klapskog pjevanja blizak slovenskim pjevačima i publici. Pojedine dalmatinske pjesme bile su u prošlosti dio repertoara slovenskih pjevačkih zborova, a njihovi istaknuti izvođači bili su i još uvijek su komorni sastavi – osobito

---

² Najveća ljubljanska trgovina nosača zvuka (Big Bang), primjerice, u listopadu 2009. nudila je jedanaest nosača zvuka hrvatskih klapa, ali prodavač kaže da se trend kupovanja toga glazbenog žanra već zaustavio. Suprotno tomu, interes za koncertnu produkciju raste.

³ Kultura malih vokalnih ansambala ima izvore u pučkoj vokalnoj tradiciji, a od nastanka "Slovenskog okteta" 1951. godine takvi su ansambli, osobito okteti, u Sloveniji veoma rašireni i tvore posebno žanrovsko područje, koje upravo zbog toga imenujem oktetstvom. Izraz obuhvaća djelovanje različitih malih vokalnih ansambala (kvarteta, kvinteta, okteta i noneta), koji svoj rad temelje djelomično na zborskoj kulturi (s obzirom na repertoar, koji prije svega obuhvaća obrade slovenskih tradicijskih pjesama, način pjevanja, estetiku interpretacije, način rada kojemu okosnicu čine ne samo nastupi nego i predano uvježbavanje repertoara te s obzirom na ponašanje pjevača i njihovu odjeću za nastup), a djelomično se dotiču i pučkog pjevanja (u smislu spontanog pjevanja, kao i s obzirom na broj članova u sastavu). Osim koncertnih kritika, recenzija izdanja i napisa u povodu godišnjica pojedinih ansambala, o fenomenu oktetstva u Sloveniji ne postoji literatura.

okteti, a nešto manje i kvarteti, kvinteti i dr. Oni su već brojem pjevača naj-sličniji dalmatinskim klapama, osobito festivalskome tipu klapa. Nije dakle slučajno da dalmatinske pjesme nisu tek sporadičnim dijelom repertoara slovenskih komornih pjevačkih sastava, već obično zauzimaju barem zamjetan dio, a u nekih i znatan dio repertoara. To dokazuje i popis slovenskih sudionika na Festivalu dalmatinskih klapa u Omišu u razdoblju od 1972. do 1985. godine (v. Buble 1991b:30-37): oktet "Jelovica" iz Škofje Loke (1977. i 1981.), ženski sastav Gimnazijskog zbora iz Kopra (1978.), sastav slovenske manjine "Sovodenjski nonet" iz Gorice u Italiji (1979.), "Zagorski oktet" iz Zagorja ob Savi (1980.) te "Lastovka" iz Polzele (1985.).

Današnji nositelji dalmatinskog klapskog pjevanja u Sloveniji

Danas u Sloveniji djeluje više pjevačkih skupina koji izvode dalmatinske klapske pjesme.⁴ Među njima su i dvije koje izvode isključivo dalmatinsku glazbu, a to su Vokalno instrumentalna skupina (VIS) "Lavanda" iz Ljubljane i Klapa "Mali grad" iz Kamnika, jedina koja se i imenom deklarira kao dalmatinska klapa.⁵

Drugu, brojniju skupinu slovenskih izvođača dalmatinskih klapskih pjesama čine vokalne skupine koje pretežno izvode zborske skladbe – većinom, kako je spomenuto, obrade tradicijskih pjesama i autorske skladbe nadahnute tradicijskom glazbom.⁶ Za te skupine naziv *klapa* odgovara samo djelomično, i to tada kad izvode repertoar dalmatinskih klapa te imitiraju njihov način pjevanja. Jedna od takvih skupina je vokalna skupina "Snežet" iz Tolmina, koja je 2001. godine, kako ističe njezin voditelj M. Leban,

počela upravo sa dalmatinskim [pjesmama]. Još prije bili smo *klapa*;⁷ pjevali smo po gostionama, a onda smo se spremali za more, za Dalmaciju, i rekli smo: Dajmo nešto napraviti, da bude u stilu, da možemo dolje [u Dalmaciji] zapjevati i u nekoj *konobi*. Naučili smo dvije, tri [pjesme], a poslije, kad smo se vratili kući s dopusta, počeli smo malo ozbiljnije (M. Leban, intervju u travnju 2006.).

⁴ Podatke sam prikupila intervjuima, a odnose se na godine 2006. i 2009.

⁵ Klapa "Tugare" iz Ravni na Koroškem je izvodila koruške i dalmatinske pjesme; po dostupnim podacima djelovala je do 2003. godine (<http://www.geocities.com/tugare2002/>, posjećeno 26. 8. 2009.). Bila je jedina koja barem djelomično pripada kategoriji "imigrantskih pjevačkih udruga" (Čaleta 1997:129) jer joj je osnivač, vođa i pjevač rođeni Dalmatinac, koji već više od četrdeset godina živi u Sloveniji.

⁶ Takve su skupina brojne, ali raspršene diljem Slovenije, pa sam intervjuirala i podrobnije razmotrila samo dvije.

⁷ Kazivač ovdje misli općenito na prijateljsku pjevačku skupinu, a ne specifično na ansambl koji izvodi dalmatinske klapske pjesme.

Još jedan primjer ovakve skupine je Vokalni kvartet "Stična" iz Stične, čiji su se članovi okupili 1991. s namjerom izvođenja autorskih skladbi i obrada slovenskih tradicijskih pjesama po uzoru na pristupe u okviru zbornice glazbe. Kasnije, 2000. godine – potaknuti susretom s jednom hvarskom klapom – realizirali su svoje afinitete prema dalmatinskim klapskim pjesmama, koje su danas trećina njihova repertoara.

Skupina "Lavanda" i Klapa "Mali grad" izvode isključivo dalmatinske pjesme.⁸ Pjevači potonje skupine već su se od početka posvetili izvođenju samo dalmatinskih pjesama, zbog čega su teško našli pjevače jer, kako kaže voditelj Klapa "Mali grad",

mного tko bi htio doći [u skupinu], ali želio bi pjevati još nešto drugo. (...) Naravno da pjevamo i kakvu slovensku pjesmu,⁹ ali [inače pjevamo] strogo dalmatinski repertoar (B. Selko, intervju u travnju 2006.).

Među klapskim pjesmama slovenski pjevači su skloniji starijem repertoaru i novije pjesme teže ulaze u njega. Najčešće se izvode, primjerice, *Čiribiribela*, *Za bracanina dva*, *Ta divna splitska noć*, *Dobri moj ćaća*, *Posadi bilu ružu*, *Kroz planine, brda i gore*, *Vela Luka*, *Izrasla ruža rumena*, *Vilo moja*, *Za ribara*, *Moja jube*, a pjevači i publika najviše puta traže omiljene *Cesaricu* i *Velu Luku*. U slovenskom prostoru te pjesme predstavljaju "standarde" dalmatinske folklorne gradske pjesme (usp. Bezić 1977) i to ne samo kod organiziranih ansambala već i kod pjevanja različitih spontanijih društvenih skupina.

Način izvođenja dalmatinskih klapskih pjesama je različit: skupina "Lavanda" već od početka djeluje kao vokalno-instrumentalna skupina s dvjema mandolinama, mandolom i gitarom, dok preostale skupine djeluju u načelu a cappella, odnosno samo povremeno dodaju instrumentalnu pratnju zato "da bi obogatili program, da ljudima nije dosadno" (M. Leban, intervju u travnju 2006.) ili da bi kod pjevanja u krčmama s glazbalima nadglasali buku (B. Selko, intervju u travnju 2006.).

Premda pojedine slovenske pjesme koje uključuju u repertoar uče po sluhu, to ne vrijedi i za dalmatinske pjesme;¹⁰ njih najčešće uvježbavaju iz

---

⁸ Od 2005. godine u Ljubljani djeluje i tamburaška skupina "Mlin", koja njeguje repertoar "s područja Balkana, odnosno područja u kojima je tamburica tradicijsko glazbalo i još uvijek dijelom žive tradicije". Između ostalog, skupina izvodi i dalmatinsku glazbu – samo instrumentalnu ili i uz dvoglasno pjevanje (http://www.eventim.si/mckrsko/si/glasba/-rock_pop/vecer_starogradske_glasbe/55421/, posjećeno 20. 8. 2009.).

⁹ Na repertoaru imaju samo tri slovenske tradicijske pjesme u zborskoj obradi: *Pleničke je prala*, *Barčica po morju plava* i *Oj, Božime* (B. Selko, intervju u travnju 2006.).

¹⁰ Prve godine djelovanja članovi "Malog grada" su pokušali dalmatinske pjesme pjevati po sluhu, ali ih je "odmah povuklo u tu našu [slovensku] liniju, u ove naše akorde" (B. Selko, intervju u travnju 2006.).

nota (B. Selko, intervju u travnju 2006.), a rjeđe uz pomoć kaseta i kompaktnih poča (M. Leban, intervju u travnju 2006.). Partiture ponekad nastaju za pravo kao transkripcije snimaka, dobivaju ih i od drugih pjevača ili pronalaze na internetu, a najponosniji su kad ih dobiju od hrvatskih klapskih pjevača (ibid.).

Dalmatinsko klapsko pjevanje kao slijeđenje uzora

Vlastitoj tradicijskoj glazbi nerijetko pristupamo i prihvaćamo je u najrazličitijim transformacijama, za razliku od odnosa prema preuzetim, drugim glazbama, koji je najčešće kreativno pasivan. Tako se i slovenski izvođači dalmatinskih klapskih pjesama nastoje što više približiti uzoru u svim njegovim parametrima: repertoarom, načinom izvedbe, pjevačkom tehnikom, izvedbenim sastavom (eventualno i instrumentarijem), gestikulacijom, odjećom.¹¹

Razlog zbog kojega u slovenskoj glazbi nema primjera autorski transformirane dalmatinske klapske pjesme nije u nedostatku inventivnosti njezinih izvođača, već proizlazi iz nazora o izvornoj dalmatinskoj klapskoj pjesmi kao "idealu". Sukladno tomu, slovenske klape mu se nastoje što više približiti, a nipošto ga hotimice transformirati. Kako ističe B. Selko, oni se nastoje približiti izvornoj glazbi po izgovaranju, notnom zapisu, dinamici i načinu pjevanja:

Pazimo da ne zavijamo, da ne bi [nastalo] srpsko pjevanje. Pri tome treba biti pažljiv (intervju u travnju 2006.).

Slično tomu kaže i M. Leban:

U biti bi željeli napraviti tako da zvuči. Pa oni ornamenti, brzi trileri – i to napravimo (intervju u travnju 2006.).

Slovenski pjevači dolaze iz drukčije kulturne sredine i zato je za njih izvođenje u stilu klapskog pjevanja – bar na početku djelovanja skupine – teško doseći. Prvi tenor Klape "Mali grad" kaže da se što više pokušava približiti izvornom pjevanju te sam analizira svoje pjevanje i pjeva usporedno sa snimkom jer je teško promijeniti se

iz slovenskog tenora u dalmatinskoga – to je kao dan i tri noći. Podesiti grlo kao za pijenje i to onda obojiti (R. Zorman, intervju u travnju 2006.).

Prethodno sam opisala zajedničke značajke klapskog i slovenskog zborskog (oktetskog) pjevanja, ali interesantne su i razlike među njima, pogotovo zna-

---

¹¹ Omiljeni dijelovi odjeće su prugaste mornarske majice, crveni pojasovi i sl. (usp. Čaleta 2008:136).

čajke koje su izvođačima problematične. U izvođenju klapskih pjesama pjevače oduševljuju prije svega pjevna melodika, izrazito dinamičko nijansiranje, melodičnost dalmatinskog dijalekta i ljubavna tematika pjesama, dok im izvođenje ornamenata, boje glasova i vokalna tehnika zadaju poteškoće. Da bi time ovladali, pjevači moraju zanemariti praksu na koju su navikli u okrilju zborskog pjevanja. To je osobito teško za prvog tenora, koji ako ne pogodi stil dalmatinskog pjevanja, onda "pjeva slakovski" (B. Selko, intervju u travnju 2006.).¹²

Glazbeni stilovi dalmatinskog klapskog i slovenskog zborskog pjevanja se najviše razlikuju u percipiranju dinamike i agogike, što je moguće sažeti u nekoliko točaka:

1. Dinamiku u klapskom pjevanju odlikuju hitre i izrazite promjene, a u slovenskom zborskom (oktetskom) pjevanju umjerenije;

2. Tempo je u slovenskom tradicijskom pjevanju uobičajeno *giusto*, rjeđe i *rubato*, dok se zborsko pjevanje odlikuje i većim agogičkim promjenama. No, ni one – u usporedbi s klapskim pjevanjem – nisu tako nagle i izrazite;

3. Klapske pjesme često započinju solističkim dijelom, koji se u takvu obliku u slovenskoj glazbi ne pojavljuje. Pjevač koji *poje naprej* u načelu samo intonira sam početak da bi mu se odmah pridružili i preostali pjevači. Samo je u ponekim pjesmama njegov pjevački udio veći, odnosno uloga dijelom i solistička, ali i opet ne tako eksponirana kao kod dalmatinskog pjevanja, gdje je solistički dio slobodniji, "libero", "ad libitum" (Bezić 1979:16);

4. Jednako tako, slovenska pjevačka kultura ne poznaje instituciju prvoga tenora – "centralne figure" i "'duše skupine' (...) koja diktira tempo i (...) određuje raspoloženje pjesme" (Čaleta 1997:139);

5. Visoko intoniranje, koje je karakteristično za dalmatinsko klapsko pjevanje, rijetko se javlja u slovenskoj tradicijski glazbi. Ipak, prema riječima jednog od slovenskih pjevača, ono im ne predstavlja veću poteškoću. On u slovenskim pjesmama pjeva drugi tenor, a u dalmatinskim mu "nije nikada problem [pjevati] prvi tenor (...) jer su melodije tako lijepo provedene da polako stigneš do onog visokog tona" (M. Leban, intervju u travnju 2006.).

Prigode za pjevanje

Jednako kao u Hrvata, i u Slovenaca klapsko pjevanje ispunjava različite uloge. U Slovenaca sve skupine nastupaju na koncertima i u manje formalnim prigodama; drugim riječima, one u određenim situacijama samoinicijativno ili po narudžbi preuzimaju ulogu pučkih pjevača, i to prigodom rođendana, svad-

---

¹² Pojam *slakovsko* proizlazi iz imena prominentnoga glazbenika slovenske narodno-zabavne glazbe Lojzeta Slaka i u ovome kontekstu ima pejorativno značenje.

bi, podoknica, pogreba,¹³ nastupanja za sponzore i sl. U takvim se prigodama izabiru pjesme s obzirom na slavljenika ili "narudžbu":

Ako znamo što se [slavljeniku] dopada, onda zapjevamo i dalmatinsku, ali inače zato jer smo Slovenci, radije zapjevamo našu (M. Leban, intervju u travnju 2006.).

Same pjevačke skupine sve se više pojavljuju i kao organizatori glazbenih događanja kao što su samostalni koncerti, koncerti s gostujućim hrvatskim klapama (koji su i najuvriježeni u cjelini javnih nastupa slovenskih klapa),¹⁴ uzvratna klapska gostovanja,¹⁵ susreti i festivali dalmatinskih klapa¹⁶ te snimanja nosača zvuka.¹⁷ Klape nastupaju i na kulinarskim priredbama¹⁸ te kao prateće skupine u različitim žanrovima pop glazbe.¹⁹

Prostorna dimenzija klapa u Sloveniji

Zanimljiva je geografsko-kulturna granica koju ocrta djelovanje klapa u Sloveniji. Budući da hrvatski istraživači dalmatinskog klapskog pjevanja upozoravaju na njegove srodnosti s tradicijskim glazbenim praksama na Mediteranu i objašnjenja nalaze u povijesno-političkim i kulturnim vezama,

---

¹³ Voditelj Klape "Mali grad" spomenuo mi je narudžbu za pogreb rođenog Velolučana, kojem su na pogrebu zapjevali *Velu Luku* Olivera Dragojevića.

¹⁴ Primjerice, Klapa "Mali grad" je nastupila s klapom iz Visa (Kamnik, 2003.), Vokalna skupina "Snežet" s klapom "Kastav" (Tolmin, 2006.), Vokalni kvartet "Stična" s klapom "Intrade" iz Zadra (Ivančna Gorica, 2009.).

¹⁵ Primjerice, Klapa "Mali grad" je dvaput sudjelovala na susretima klapa na Krku, a Vokalni kvartet "Stična" svake godine sudjeluje na koncertima s klapom "For" iz Hvara (D. Kamnikar, intervju u rujnu 2009.).

¹⁶ Klapa "Mali grad" je 2005. godine u Kamniku organizirala prvi – sada već tradicionalni – festival dalmatinskih klapa u Sloveniji, gdje su osim organizatora nastupile hrvatske klape.

¹⁷ Klapa "Mali grad" je 2007. izdala kompaktnu ploču sa skladbama *Kraj mora se šetala curica; Dobro jutro, ca se ne javiješ; Pivci moji; Šetala se Jelica i Ive; Kroz planine, barda i gore; Za ribara; Pismo moja hrli tamo; Moj brodiću; Moja jube; Klakar; Dobra veće uzorita; Tri djevojke; Cesarica; Da te mogu pismom zvati; Konoba moja*. Iste je godine i Vokalna skupina "Snežet" snimila nosač zvuka s odabranim slovenskim i dalmatinskim pjesama; među potonjima našle su se *Zaspalo je siroče; U polju se, mala; Projden kroz pasike; Pismo čali*.

¹⁸ "Taverna", krčma sa dalmatinskom hranom u Ljubljani, pozvala je na jednu takvu večer sljedećim oglasom: "Uz odličnu slovensko-dalmatinsku kulinarsku ponudu hrane i pića pridružiti će vam se slovensko-dalmatinskom glazbom 'Stiški kvartet', Klapa 'Lavanda', 'Trio Gipsy Kiks', Rok Ferengja ... Nađite si vremena, dođite i uživajte u završetku ljeta u dobrom društvu, glazbi, hrani i piću" (<http://www.stiskikvartet.si/>, posjećeno 20. 8. 2009.).

¹⁹ VIS "Lavanda" je kao prateća skupina 2003. nastupio sa Slavkom Ivančičem i 2006. s Natalijom Kolšek na festivalu slovenske popijevke *Melodije morja in sonca* u Kopru.

očekivali bismo da je klapsko pjevanje u Sloveniji usidreno (ili barem da se prvotno pojavilo) na području Slovenskoga primorja, koje kulturno, glazbeno (unatoč strukturnim osnovama alpske glazbe), dijalektalno (s talijanizmima i melodikom) i glazbenoestetski pripada mediteranskom prostoru.²⁰ Unatoč takvoj pretpostavci slovenska su središta dalmatinskog klapskog pjevanja u središnjem i alpskom području, u većim i manjim urbanim sredinama (Kamnik, Ljubljana, Ravne na Koroškem, Tolmin i dr.), koja su geografski i kulturno udaljena od Mediterana. Iako bi se doživljaj materijalnog i duhovnog prostora Dalmacije mogao klapskim pjevanjem širiti ponajprije u susjedno prekogranično područje (usp. Plastino 2003:6) – dakle u priobalni, primorski prostor – spomenuti "centri" klapskog pjevanja u Sloveniji svjedoče da za slovenske rekonstrukcije dalmatinskog klapskog pjevanja jače značenje imaju povijest i popularnost zbornog i komornog pjevanja s uzorima u tradiciji višeglasnog pjevanja.

Razlozi popularnosti dalmatinskog klapskog pjevanja

Pojedine su dalmatinske pjesme već desetljećima prisutne u repertoarima slovenskih pjevačkih skupina, no zanimljivo je pitanje zašto ne nalazimo organizirano klapsko pjevanje u Sloveniji prije kraja 1990-ih i početka 2000-ih.²¹ Jedan se od razloga može tražiti u događajima na svjetskoj glazbenoj sceni, naime u pojavi i snažnom usponu *world musica*, što je pridonijelo tomu da su popularnije i dostupnije nego prije postale razne glazbene tradicije, kao primjerice keltska, latino, makedonska ili srpska glazba.

Usporedba dalmatinskog klapskog pjevanja s drugim preuzetim glazbama, naročito glazbama s područja bivše Jugoslavije, upućuje međutim na njezino posebno mjesto u glazbenom krajoliku Slovenije. Preostale glazbe s prostora negdašnje Jugoslavije snažno su obilježene jugonostalgijom, povezane s rekonstrukcijom kulturnih zbivanja određenog povijesnog tijeka u doba trajanja Jugoslavije. Za razliku od toga izvođači dalmatinskoga klapskoga pjevanja rekonstruiraju prostor koji je definiran geografski, a samo djelomično i temporalno-povijesno. Drugim riječima, koncepcija glazbene jugonostalgije, koja je nužna za razumijevanje slovenskih rekonstrukcija nekih glazbi bivše Jugoslavije (primjerice srpske trubačke glazbe), nije primjenljiva i na klapsku glazbu. Klapsko pjevanje je jedina mediteranska glazba koja u Sloveniji doživljava rekonstrukciju. Premda Slovenci pored Hrvatske turistički posjećuju i druge mediteranske zemlje (primjerice Crnu Goru, Grčku,

---

²⁰ U hrvatskom dijelu Istre postoji nekoliko klapa (npr. Klapa "Lungomare" u Umagu, Klapa "Motovun" u Motovunu i Klapa "Labin" u Labinu), no one očigledno nemaju utjecaja na nastanak istovrsnih ansambala u primorskom dijelu Slovenije.

²¹ Prva skupina, VIS "Lavanda", osnovana je 1995., Klapa "Tugare" 2001., a Klapa "Mali grad" 2003.

Tursku, Tunis), za popularnost klapskoga pjevanja u Slovenaca značajni su sljedeći razlozi: dalmatinska glazba je jedna od zajedničkih (jugoslavenskih) glazbi; Hrvatska je u Slovenaca bila i ostala najzastupljenijom turističkom destinacijom; vrlo je važan i jezik koji u primjeru dalmatinske glazbe Slovenci razumiju. Osobna i kolektivna iskustva s klapskim pjevanjem nisu dakle ni u kakvoj vezi s rekonstrukcijom Jugoslavije kao povijesno-političkog uređenja i njezinom "utopijskom simulacijom" (Velikonja 2008:121) jer se – osim u glazbi – izražavaju samo u simbolima kulturnog prostora i njegovih prirodnih ljepota.

Što se tiče hrvatskoga prostora, Svanibor Pettan konstatira da su određeni glazbeni izrazi tijekom ratnih 1990-ih bili "favorizirani kao 'evropski', dok se na druge gledalo negativno zbog njihove navodne veze s Balkanom" (1999:290). I u Sloveniji pojedine glazbe s prostora bivše Jugoslavije potiču i pozitivne i negativne reakcije. Tako, primjerice, trubačka (znana kao srpska, romska, balkanska) glazba u Sloveniji osim pozitivnih izaziva i nacionalističke, šovinističke izjave te negativne asocijacije o njezinoj "primitivnosti". Suprotno tomu, dalmatinskoj se glazbi ne pridaju nikakve negativne konotacije.²² Iako su Slovenci svjesni hrvatskog podrijetla dalmatinske klapske glazbe, ona ih ne asocira – i ne protežu je – na cjelinu hrvatskoga nacionalnog identiteta. I iskazima i simbolima klapsko pjevanje asocira na geografski prostor Dalmacije, doživljaj njezine prirode i sredine. Bez obzira na ponekad zategnute slovensko-hrvatske političke odnose, dalmatinsko klapsko pjevanje nije postalo poligonom za sučeljavanje hrvatskih i slovenskih nacionalnih i političkih stajališta.

Iskustvena dimenzija je jedan od presudnih čimbenika za razumijevanje tipa nostalgije koji rezultira popularnošću dalmatinskoga klapskog pjevanja u Sloveniji. Slovenski izvođači i poklonici dalmatinske glazbe imaju, naime, izravno iskustvo Dalmacije i njezine glazbe. Osim toga, razumijevanjem popularnosti te glazbe jasnije postaju konture vlastite etničke glazbe, njezina miljea i šireg iskustvenog prostora (usp. Stokes 1997:3). Zajedničke i zasebne značajke dviju glazbi – dalmatinske i slovenske – pružaju naputak o tomu koje značajke tuđe glazbe služe kao kompenzacija vlastitoj glazbi: kantabilnost, "ležernost" *rubato* izvođenje, smirenost, slojevitost dinamike. Dalmatinsko klapsko pjevanje asocijativno združuje kompleksnost neglazbenih, štoviše hedonističkih pojmova, kao što su more, sunce, sporiji životni tempo, vrijeme dopusta, bezbrižnosti i uživanja (usp. Povrzanović 1991). Slovenskim izvođačima dalmatinskih klapskih pjesama emotivno su važna druženja s "izvornim", hrvatskim klapskim pjevačima, njihove upute za pjevanje, par-

---

²² Tijekom svojega istraživanja naišla sam na samo jedan jedini primjer negativne reakcije na dalmatinsku glazbu: "Imam jedan prijedlog ... a to je da nestaneš s našeg foruma s takvom zajebanom muzikom" (<http://med.over.net/forum5/read.php?85,1855918>, posjećeno 5. 8. 2009.).

titure što ih od njih dobivaju i zajedničko pjevanje u *konobama*; pojedini slovenski pjevači čitave godine maštaju o ljetovanju u Dalmaciji i druženju s "izvornim" protagonistima dalmatinskog klapskog pjevanja. Veze koje uspostavljaju s tim pjevačima održavaju uzvratnim gostovanjima i posjetima. Primjerice, Vokalni kvartet "Stična" već deset godina surađuje s klapom "For" iz Hvara, priređujući s njom obostrane godišnje koncerte naslovljene "Koncert prijateljstva".

Kompaktna ploča Klope "Mali grad" iz Kamnika, 2007.

Samim činom angažiranja u klapskoj glazbi pjevači svojim stereotipnim i asocijativnim formulama sebe i slušatelje izdižu iz svakodnevnice slovenskog alpskog življenja i slovenske glazbene atmosfere jer dalmatinska je klapska glazba svojom kantabilnošću i *rubatima* suprotnost slovenskoj etničkoj glazbi, njezinu pretežno *giusto* načinu pjevanja bez ukrasa, kao i njezinoj skokovitoj melodici u ritamskim obrascima valcera i polke. Dalmatinska glazba je ta koja u sklopu različitih društvenih i kulturnih događanja potiče i oblikuje individualno i kolektivno sjećanje te evocira iskustvo drugog prostora (Stokes 1997:3). Svaka izvedba dalmatinske pjesme je istodobno rekonstrukcija koja se temelji na drukčijem odnosu nego što je to primjer kod preostalih neslovenskih etničkih glazbi u Sloveniji – ponajprije zato jer dalmatinska glazba upućuje na stvaran, doživljeni prostor. Sposobnost dalmatinske klapske pjesme da Slovencima evocira izvorni prostor komercijalno je iskoristiva u smislu "folklornog vokalno-glazbenog turističkog 'menija' (...), kojemu je zaštitni znak 'magarac, gitara i mercedes'" (Buble 1991a:14).

Klapsko pjevanje postaje pomalo i proizvod kojim se promoviraju neglazbeni sadržaji kao što su kulinarstvo, odjeća, ribolovni pribor i dr., i koji u (nedalmatinskoj) Sloveniji može stvoriti atmosferu izvornog prostora. Kompleksnost asocijativnosti koju stvara i prenosi dalmatinska glazba dobro ilustrira poziv na društveni događaj u Prvačini 2009., u kojem je hrvatska klapa "Kumpanji" iz Blata na Korčuli spojena s gastronomskom ponudom. Riječi stvaraju kulisu koju publika očekuje, a glazba služi kao mamac za prodaju kulinarskih proizvoda:

Dođite među borove, čut ćete šum valova, pomirišite lavandu i pinije,
čut ćete galebe, vidjet ćete zalazak sunca u more.²³

Činjenica da se u Sloveniji sve više koncerata klapskog pjevanja održava oko 8. ožujka na Dan žena podcrtava argument o emotivnom kontekstu dalmatinske glazbe.²⁴ Isto tako nije neobično da se mogo koncerata organizira ljeti, na kraju kolovoza, kao posljednji živi kontakt koji probuđuje doživljaje izvornog prostora prije dolaska zimskoga razdoblja.²⁵

Zaključak

Premda klapsko pjevanje u Sloveniji zastupaju tek malobrojne skupine i ograničen broj skladbi u repertoaru vokalnih ansambala, ti primjeri ipak svjedoče o popularnosti dalmatinske popularne i klapske glazbe. U primjeru klapskog pjevanja u Sloveniji nije moguće govoriti o autorskoj transformaciji dalmatinske klapske pjesme kao predloška, već je riječ o njezinu imitiranju i statusu uzora koji slovenski izvođači nastoje doseći u njegovoj zvučnoj i emocionalnoj dimenziji. Imitiranoj se glazbi pokušavaju približiti s obzirom na repertoar, način izvođenja i interpretaciju, a svjesni su i poteškoća koje se pritom pojavljuju, kao i svojih razlika u odnosu na "izvorne" pjevače.

Popularnost klapskog pjevanja u Sloveniji odražava jasne povijesne i estetske razloge: pored povijesne povezanosti zajedničkom državom, osobnog i kolektivnog iskustva ljetnoga turizma te bliskosti i razumijevanja jezika, važna je i slovenska tradicija pučkog i umjetničkog, zborskog i komornog pjevanja. Ali za popularnost glazbe nisu naravno važne samo sličnosti već i razlike koje izvođači i publika osjećaju kao kompenzaciju nekim značajkama

---

²³ http://www.td-prvacina.si/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=2
(posjećeno 5. 8. 2009.).

²⁴ Takvi se koncerti često organiziraju u velikim sportskim dvoranama, primjerice, u Mariboru (Dvorana Leona Štuklja, 7. 3. 2008.), Ljubljani (Dvorana Tivoli, 7. 3. 2009.), Krškom (Kulturni dom, 7. 3. 2009.).

²⁵ Takav je, primjerice, bio veliki koncert dalmatinskih klapa 30. 8. 2009. u Avditoriju u Portorožu. Potkraj ljeta se često održavaju i veliki koncerti Olivera Dragojevića, najčešće u Križankama u Ljubljani.

vlastite nacionalne glazbe. Takve su značajke klapskog pjevanja i klapskih pjesama naročito mekoća i dinamika izvođenja te pjevnost melodijskih linija i jezičnog dijalekta, što su značajke koje stvaraju kontrast slovenskoj statičnoj dinamici i precizno odmjerenom metričnom polku i valceru u domaćoj *narodno-zabavnoj* glazbi.

Bez obzira na to što su pojedini primjeri klapskoga pjevanja u Sloveniji već dugo prisutni, njegove nam rekonstrukcije ipak predočuju prepletanje dvaju geografski i kulturno različitih prostora. Ovim se spajanjem stvara novi glazbeni žanr – ne toliko u smislu glazbeno-strukturnih elemenata, jer se zbog težnje imitiranju on u bitnome ne razlikuje od svoga uzora, već u smislu emotivnih očekivanja, doživljavanja i asocijacija koje Slovencima – i pjevačima i publici – pruža klapsko pjevanje. Pomoću dalmatinskog klapskog pjevanja izvorni geografski i kulturni prostor prelazi u prostor slovenske tradicije, što znači da na iskustvenoj razini dalmatinsko klapsko pjevanje premještanjem oblikuje prostor za emotivno doživljavanje istodobno i udaljenog i bliskog geografskog i kulturnog prostora.

NAVEDENA LITERATURA

- Barbo, Matjaž. 1995. "Slovenska zborovska stvaritev". U *Slovenska zborovska stvaritev*, ur. Jakob Jež. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije, 138-152.
- Bedjanič, Peter. 1998. "Slovenski oktet". U *Slovenski biografski leksikon*, ur. Dušan Voglar [et al.]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 49-50.
- Bezić, Jerko. 1977. "Dalmatinska folklorna gradska pjesma kao predmet etnomuzikološkog istraživanja". *Narodna umjetnost* 14:23-52.
- Bezić, Jerko. 1979. "Dalmatinske klapske pjesme kroz deset godina omiškog festivala". U *Zbornik dalmatinskih klapskih pjesama izvedenih na festivalima u Omišu od 1967. do 1976.*, ur. Krešimir Kljenak [et al.]. Omiš: Festival dalmatinskih klapa Omiš, 16-23.
- Buble, Nikola. 1991a. "Klaska pjesma, klapa i omiški festival". U *Zbornik dalmatinskih klapskih pjesama II izvedenih na festivalima u Omišu od 1977. do 1986.*, ur. Nikola Buble. Omiš: Festival dalmatinskih klapa Omiš, 7-45.
- Buble, Nikola, ur. 1991b. *Zbornik dalmatinskih klapskih pjesama II izvedenih na festivalima u Omišu od 1977 do 1986*. Omiš: Festival dalmatinskih klapa Omiš.
- Čaleta, Joško. 1997. "Klaka Singing, a Traditional Folk Phenomenon of Dalmatia". *Narodna umjetnost* 34/1:127-145.
- Čaleta, Joško. 2003. "Klaka Singing and Ča-Val: The Mediterranean Dimension of Popular Music in Croatia". U *Mediterranean Mosaic: Popular Music and*

- Global Sounds*, ur. Goffredo Plastino. London – New York: Routledge, 241-266.
- Ćaleta, Joško. 2008. "The Multipart Singing in Croatia: Vocal Traditions of the Adriatic Islands". U *The Third International Symposium on Traditional Polyphony*, ur. Rusudan Tsurtsunia i Joseph Jordania. Tbilisi: Tbilisi State Conservatoire, 136-158.
- Pettan, Svanibor. 1999. "Musical Reflection on Politics and War: An Ethnomusicologist in Croatia in the 1990s". U *Musik im Umbruch: Kulturelle Identität und gesellschaftlicher Wandel in Südosteuropa – New Countries, Old Sounds? Cultural Identity and Social Change in Southeastern Europe*, ur. Bruno B. Reuer. München: Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, 281-292.
- Plastino, Goffredo. 2003. "Sailing the Mediterranean Musics". U *Mediterranean Mosaic: Popular Music and Global Sounds*, ur. Goffredo Plastino. London – New York: Routledge, 1-36.
- Povrzanović, Maja. 1991. "Regionalni, lokalni i individualni identitet: Primjer klapskog pjevanja". U *Simboli identiteta: Studije, eseji, građa*, ur. Dunja Rihtman-Auguštin. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 105-120.
- Primorac, Jakša. 2007. "Transmission of Musical Knowledge in Dalmatian klapa singing in Croatia". Referat na 39th World Conference of the International Council for Traditional Music, Beč, 4.-11. 7. 2007.
- Rapanić, Željko. 1979. "Deset godina Festivala dalmatinskih klapa". U *Zbornik dalmatinskih klapskih pjesama izvedenih na festivalima u Omišu od 1967 do 1976.*, ur. Krešimir Kljenak [et al.]. Omiš: Festival dalmatinskih klapa Omiš, 9-13.
- Stokes, Martin. 1997. "Ethnicity, Identity and Music". U *Ethnicity, Identity and Music: The Musical Construction of Place*, ur. Martin Stokes. Oxford – New York: Berg, 1-27.
- Velikonja, Mitja. 2008. *Titostalgija: Študija nostalgije po Josipu Brozu*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

DALMATIAN *KLAPA*-SINGING IN SLOVENIA

SUMMARY

Dalmatian *klapa* songs have been present in Slovenia for quite some time, but it has been only over the last ten years or so that a growing number of singing groups have been performing them. This article researches the motives for the formation of the groups, the emotional connotations, the stance of the musicians towards the repertoire and music that they perform and the relations towards the structural dimension of the music. In addition, the reasons for the popularity of Dalmatian *klapa*-singing in Slovenia are addressed, as well as the manner in which Slovenian singers evoke the stereotypes and idealise the geographically and culturally distant, but simultaneously familiar, Dalmatian region.

Key words: Dalmatian *klapa*-singing, small vocal groups, nostalgia, Slovenia, Dalmatia, Croatia